

To: [redacted]@rivm.nl
Cc: [redacted]@rivm.nl; [redacted]@rivm.nl; [redacted]@rivm.nl; [redacted]@rivm.nl; [redacted]@rivm.nl
From: [redacted]@rivm.nl
Sent: Sun 8/23/2020 3:07:48 PM
Subject: overleg Planbureau's di 28 aug
Received: Sun 8/23/2020 3:07:49 PM
[Gescand vanaf een MFP.pdf](#)

Hoi [redacted]

Op dinsdag 25/8 is het overleg met de directeuren van de planbureaus (PB's) gepland. Tijdens jullie informele overleg zal de peer review op het Referentiekader worden besproken. Zowel de PB's en het RIVM zijn gevraagd te reageren op het Referentiekader (zie bijlage). Dit referentiekader dient om de samenhang van de maatregelen te beoordelen (voorheen afwegingskader) en om te voorzien van een advies ten behoeve van politieke besluitvorming. Kortom advisering over te nemen maatregelen met als doel om een afweging (en samenhang te overzien) te kunnen maken van de impact van verschillende maatregelen. Het is in wezen een checklist, voordat maatregelen worden genomen om op- of af te schalen. A.s. dinsdag zal het referentiekader met de directeuren worden besproken om na te gaan of de conceptreviews eventuele inconsistenties of gemiste kansen te signaleren.

Peer review/reactie op het referentiekader van de PB

De reacties van PB's zijn vrij inhoudelijk (de conceptversies heb ik in draft gezien). Morgen heb ik overleg met alle PB's (ik zal je s middags een terugkoppeling geven mochten hier relevante punten uitkomen).

In het kort:

- **CPB;** het Referentiekader in de huidige vorm is nog ongeschikt om besluitvorming te ondersteunen. Belangrijke dimensies van brede welvaart ontbreken: de effecten op lange termijn blijven onderbelicht en er is weinig aandacht voor de spillover effecten van maatregelen. De keuze van de gebruikte indicatoren moet beter worden onderbouwd en meer transparantie is nodig over hoe de scores op de verschillende indicatoren tot stand komen of hoe deze te wegen. CPB zou willen dat de maatschappelijke kosten-batenanalyse als instrument wordt gebruikt om overzicht te bieden (zie ook reactie van RIVM hieronder).
- **SCP;**
  - plussen en minnen op een vijfpuntschaal is vrij sterk kwantitatief maar creëert schijnzekerheid en pretendeert het meer objectiviteit dan het kan bieden;
  - sommige effecten zijn beter te schatten dan anderen (bijv gevolgen van contactbeperkende maatregelen voor de sociale cohesie lastig in te schatten) kortom vijfpuntschaal niet geschikt om alle effecten te meten op een schaal van plussen en minnen;
  - differentiëren naar verschillen tussen regio's en schaalniveaus. De huidige set van indicatoren gaat hier niet op in. Het afwegingskader lijkt geen onderscheid te maken naar het ruimtelijk schaalniveau van maatregelen;
  - referentiekader is nog onevenwichtig met veel ruimte voor de epidemiologische en economische effecten, maar op maatschappelijk niveau uitdagingen of risico's die onvoldoende geadresseerd worden.
- **PBL**
  - Afweging van maatregelen is in de kern een politiek besluit. Ter ondersteuning van deze afweging reikt het referentiekader een kwantitatieve schaal (van -2 tot +2) aan om maatregelen te 'scoren'. Kanttekeningen van PBL: niet alle relevante effecten kwantitatief te scoren en blijft het dus altijd nodig om ook kwalitatieve aspecten in de effectbeoordeling mee te nemen (bijv. veiligheid, geluidsoverlast en institutioneel vertrouwen zijn niet bij elkaar op te tellen). Verder zijn onderbouwing en transparantie bij het 'scoren' van effecten belangrijk maar lastig. En alle indicatoren op dezelfde schaal wegen suggereert dat alle effecten even zwaar tellen, wat niet houdbaar (vergelijkbare reactie RIVM)
    - Specifiek voor de leefomgeving valt op dat de uitwerking van het referentiekader nog onevenwichtig is. De voorgestelde indicatoren beperken zich tot directe effecten voor de kwaliteit van de woonomgeving, veiligheid en milieu. Daarmee sluiten ze aan bij het traditionele milieubeleid dat zich richtte op mitigatie van afzonderlijke bronnen en effecten.

Reactie op het referentiekader RIVM

Zoals eerder besproken is het advies om op hoofdlijnen op het Referentiekader te reageren (en dit wordt gedeeld met de PB's en ik heb afgesproken dat we deze ook vooraf delen met VWS), want:

- Ook al geeft het referentiekader duidelijk aan dat het geen vervanging beoogt te zijn van het OMT advies, voorkomen dient te worden dat dit wel als zodanig wordt opgepakt en om dit te voorkomen dat in de beeldvorming ontstaat dat beleid en kennis te veel verstrengeld zouden zijn;
- RIVM is geen onderdeel/lid van DG Covid, dus de vraag is of de reactie via VWS dient te worden ingebracht of direct bij DG Covid (en indien via DG Covid is de vraag hoe het verder zal worden behandeld). We zijn niet bij de verdere uitwerking van het referentiekader en kunnen ook evt gedetailleerde suggesties niet toelichten.

Binnen het RIVM is het referentiekader voorgelegd aan CiB, V&Z en (op het onderdeel leegomgeving als indicator) M&V. Interne reacties komen overeen met de reacties van de PB's. In het algemeen is de opvatting dat het een ingewikkeld referentiekader is en het zal zich in de praktijk moeten gaan bewijzen hoe zinvol dit is als hulpmiddel voor beleid.

Samengevat interne reactie (laten we maandag even afstemmen hoe we de reactie intern verder afstemmen):

- Voordeel van de methode is dat de methode goed helpt bij het vergelijken van maatregelen en een meer integrale kijk biedt. Om misverstanden te voorkomen zou het referentiekader vooraf moeten worden gegaan door een duidelijke beschrijving van door wie en hoe dit gebruikt wordt.
- Het referentiekader is een document is waarin wordt getracht een breder beoordelingskader voor maatregelen te maken naast de puur virologische en epidemiologische aanpak. Het systematisch afwegen en nalopen van verschillende elementen is nuttig. Dit aangezien er meer overwegingen zijn voor politiek en beleid om al dan niet te besluiten tot bepaalde maatregelen breder dan alleen het OMT advies.
- Hoe en door wie wordt de score toegekend en blijft dit inzichtelijk? Wie bepaalt welke factor doorslaggevend is en moeten sommige factoren niet zwaarder wegen dan andere? Vanuit het CiB (en VWS) perspectief bij zijn het aantal besmettingen en vooral het aantal ziekenhuisopnames, maar waarschijnlijk ziet EZK de economische gevolgen als doorslaggevend. Het is dus vanuit welk perspectief je het bekijkt en daarom is het vaststellen vooraf (hoe complex ook) een wegingsfactor belangrijk.
- Bij een aantal indicatoren staan meerdere vragen, maar op welke vraag wordt er dan gescoord? Of kan per keer dat het referentiekader wordt gebruikt dit verschillen (verloop in de tijd). Wegen thema's met meer vragen zwaarder?
- Het referentiekader wekt de indruk dat door indicatoren (vaak via expert judgment) op een schaal te laten scoren, ze daarmee vergelijkbaar worden. Echter het idee dat door 'op te tellen' een eindoordeel kan worden geveld is echter onjuist. Het blijven onvergelijkbare grootheden – **vraag om as dinsdag voor te leggen is waar het oordeel (door bijv. experts) wordt besproken** (zie ook kopje governance hieronder)
- Stel dat een maatregel een niet gewenst effect heeft of de voordelen niet opwegen tegen de nadelen, wat kan je dan veranderen om op een gewenst effect uit te komen. Het referentiekader geeft daar geen handvatten voor. Waar wordt de discussie gevoerd? – **vraag om as dinsdag voor te leggen is waar het oordeel (door bijv. experts) wordt besproken** (zie ook governance)
- DG Covid noemt het enerzijds een kwalitatieve methode, anderzijds wordt de methode door het gebruik van de 5-puntschaal semi-kwantitatief. De ervaring bij vergelijkbare analysemethoden leert dat beleidsmakers en stakeholders de uitkomsten verschillend interpreteren. Scores worden soms opgeteld en daarna gebruikt in besluitvorming, hoewel dat methodologisch niet de bedoeling is. De vraag is of de 5-puntschaal voldoende differentiërend werkt – dit hebben de PB's ook opgemerkt.
- Het referentiekader is onvoldoende evenwichtig m.b.t. het verschil in detail van de sub-indicatoren (en daarmee mogelijk op het gewicht dat wordt toegekend aan de sub-indicatoren). Het abstractieniveau van indicator "maatschappelijke impact" is hoger dan die van de andere indicatoren. De sub-indicatoren zijn zeer uiteenlopend en ongelijksoortig.
- Het is belangrijk dat voor alle (sub)indicatoren voldoende data/informatie van relevante kwaliteit beschikbaar zijn.
- Ervaring bij gebruik en ontwikkeling van dergelijke methodieken (zoals Maatschappelijke Kosten Baten Analyse en Socio-economische analyse) gebruiken – **om as dinsdag voor te leggen het RIVM heeft dergelijke expertise van RIVM (net als CPB en PBL die dit punt ook naar voren hebben gebracht) om dit gezamenlijk bij te dragen. Vraag is in welke vorm de PB's en het RIVM kunnen bijdragen.**
- De sub-indicatoren wekken de indruk vooral over negatieve effecten te gaan; er zijn ook positieve effecten mogelijk.

Governance DG Covid

DG Covid bereidt besluiten voor ten behoeve van de Ambtelijke Commissie COVID-19 (ACC-19) en de Ministeriële Commissie COVID-19 (MCC-19) en adviseert over keuzemogelijkheden ten aanzien van af- en opschalen van maatregelen. Het advies geeft input voor besluitvorming gericht op het beïnvloeden en sturen van het gedrag van

mensen.

De vraag is hoe het RIVM is aangehaakt - loopt dit via VWS (hierover heb ik gesproken met VWS/Programma Covid) of kunnen we agendalid zijn van DG Covid om onderdeel te zijn van de stukkenstroom en om tijdig te reageren. Is dit tijdens de BR Light aan de orde gekomen?

5.1.2e 5.1.2e heeft eerder naar voren gebracht (toen het nog 5 SG beraad betrof) dat de structuur duidelijker omschreven diende te worden en wie het aanspreekpunt is voor PB's en RIVM. Inmiddels is de structuur en governance helder (van 5 SG beraad naar een interdepartementaal DG Covid), maar voor het RIVM geldt nog steeds dat onduidelijk is wie het aanspreekpunt is binnen DG Covid.

Nabranders

Los van het referentiekader zijn de PB's mbt de middenlange termijn bezig met de doorrekening richting Prinsjesdag. Hier gaan ze gestaagd mee door en hiervoor werken ze scenario's uit (vraag is in hoeverre dit aansluit bij werkzaamheden van DG Covid m.b.t. de scenario's). Mogelijk komt dit aan de orde tijdens het overleg as dinsdag.

Tijdens ons PO maandagmiddag kan ik het veder toelichten.

Groet 5.1.2e